

FLORISZTIKAI ADATOK A BAKONYBÓL ÉS A BAKONYALJÁRÓL

BAUER Norbert

Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc

Abstract: Floristical data from the Bakony and the Bakonyalja (Hungary). – The Bakony Mountains is the largest mountainous area in the Transdanubian Mountains bordered by the descending foot of Bakonyalja from the northwest and the west. Some more interesting floristic data are published in this paper which were gathered in these areas during botanical studies (coenological surveys, vegetation mapping etc.). Primarily new data of rare plants or which have only a few data (*Serratula lycopifolia*, *Botrychium lunaria*, *Carex pendula*, *Orobanche reticulata*, *Viola tricolor* subsp. *subalpina*, *Iris humilis* subsp. *arenaria*), and strengthening data of some significant taxa (e.g. : *Aruncus dioicus*, *Allium suaveolens* etc.) were selected. Beside these data of some protected species (*Adonis vernalis*, *Ranunculus illyricus*, *Aconitum vulparia* etc.) – generally referring to bigger populations – are also included in the list. Among adventive – partly invasive – plant species (*Heraclium mantegazzianum*, *Asclepias syriaca*) data of only those are listed which have had less know data before.

Bevezetés, irodalmi áttekintés

A magyar botanikai szakirodalomban a Bakonyvidék flórájával igen nagyszámú tanulmány foglalkozik. Kirándulásai során KITAIBEL Pál jegyzett fel elsőként nagyobb számú florisztikai adatot a térségre vonatkozóan (GOMBOCZ 1945). KITAIBEL-t követően a XIX. században RÖMER (1860) könyve, valamint HORHI, KORNHUBER, KERNER, NEILREICH, SIMONKAI gyűjtései emelhetők ki a Bakony florisztikai kutatása szempontjából (RÉDL 1942).

BORBÁS (1900) monográfiája a Balaton-felvidék, a Tapolcai-medence és a Keszthelyi-hegység növényvilágának megismerésében tekinthető mérföldkőnek, de számos, még a Bakonyvidéken is túlmutató, értékes adatot is tartalmaz. A XX. században az első monográfikus – az egykori Veszprém vármegyére vonatkozó – florisztikai feldolgozás PILLITZ (1908, 1910) munkája. Soó kutatásai elsősorban a Balaton-felvidék és a Keszthelyi-hegység területére összpontosulnak, de e tanulmányaiban kisebb részben található bakonyi és bakonyaljai adatok is (Soó 1930, 1931). Kimagasló florisztikai eredmény a *Primula auricula* és az *Allium victorialis* bakonyi állományának felfedezése mely RÉDL és JÁVORKA nevéhez köthető (RÉDL 1928, JÁVORKA 1930). Jelentős florisztikai adatokat tartalmaznak GÁYER – POLGÁR (1926), POLGÁR (1933, 1935), BOROS (1937, 1938, 1944), BOROS – VAJDA (1957), CSAPODY (1953) és ZSÁK (1941) közlései is.

Soó Rezső biztatására és támogatásával RÉDL Rezső meglehetősen nagy alapossággal – a korábbi kutatásokat áttekintve és bőségesen kiegészítve – összeállítja a Bakony hegység

flóraművét (RÉDL 1942). A Bakony és a Bakonyalja florisztikai, növényföldrajzi képének feltárása érdekében a század második felében is sokan tevékenykedtek. TALLÓS Pál és SZODFRIDT István munkássága a Bakonyalja kutatásában (TALLÓS 1954, 1956, 1958, 1959, SZODFRIDT – TALLÓS 1962, 1964, 1965, 1966, 1968a, b, 1973), MAJER Antal munkái erdészbotanikai vonatkozásban (MAJER 1962, 1988), ZÓLYOMI Bálint, FEKETE Gábor és munkatársaik tevékenysége a Bakony megismerésében florisztikai, cönológiai és növényföldrajzi tekintetben emelhetők ki (FEKETE et al. 1961, FEKETE 1964, FEKETE – ZÓLYOMI 1966). BORHIDI (1956) a Fenyőfő környéki homoki vegetáció kutatása, KOVÁCS (1962) a láprétek tanulmányozása során járult hozzá jelentősen a Bakonyvidék florisztikai megismeréséhez.

Az utóbbi évtizedben újra felerősödött e terület terepbotanikai kutatása, melyet számos dolgozat is alátámaszt: KOVÁCS – TAKÁCS (1995), LENCSES (1996), MOLNÁR – SÜLYOK – VIDÉKI (1996), MOLNÁR – VIDÉKI – SÜLYOK (1997), BÖLÖNI – KIRÁLY (1997a, 1997b), BÖLÖNI és mtsai (1997), DANCZA (1997), MÉSZÁROS (1997), GALAMBOS (1998), LÁJER (1997), LÁJER (1998), KEVEY (1999, 2000), BAUER – MÉSZÁROS (2000), GALAMBOS – BAUER – MÉSZÁROS (2000), MÉSZÁROS – SIMON (2001).

A közlésre kerülő adatokkal a változatos geológiai felépítésű és klimatikus adottságokkal rendelkező Bakonyvidék flórájának jobb megismeréséhez kívánunk hozzájárulni.

Terület és módszer

A Bakonyvidék nagytáj magába foglalja a Dunántúl legnagyobb kiterjedésű hegységét a Bakonyt, a Balaton-felvidéket, a Keszthelyi-hegységet, a körbezárt kisebb-nagyobb medencéket és a Bakonyalját (ÁDÁM – MAROSI – SZILÁRD 1987-88, MAROSI – SOMOGYI 1990).

A tájföldrajzi beosztás az elmúlt évtizedekben is sokat változott és ma sem igazán tért nyugvópont-ra (vö: ÁDÁM – MAROSI – SZILÁRD 1987-88, MAROSI – SOMOGYI 1990) a résztájak, kistájak „hierarchikus rendszerét”, egymáshoz való viszonyát tekintve. Vítás kérdések közé tartozik pl. a Keleti-Bakony Északi-Bakonyhoz tartozása, illetve különállósága, nem teljesen tisztázott a Veszprém–Várpalotai-fennsík hovatartozása, de hasonlóan vítás lehet a Bakonyalja egyes területeinek „összefogazódása” a Kisalfölddel, illetve déli részain a Déli-Bakonnyal. A tájföldrajzi beosztás más szempontból pl.: a növény- és állatföldrajzi viszonyok alapján is bizonyos részleteiben támadható. Jelen közleményben e problémakör megoldása nem feladat, így az egyes florisztikai adatok közlésekor egy az elterjedtebb térképeken szereplő (1: 10 000 katonai, 1: 25 000 EOTR, illetve turistatérképek) minél pontosabb lokalitásokat igyekszünk megadni. A begyűjtött példányok a BTM herbáriumában kerültek elhelyezésre.

Eredmények

A közleményben a tájföldrajzi értelemben tárgyalt Bakony-hegységből (**A**: Északi-Bakony, beleértve a Keleti-Bakonyt és a Veszprém–Várpalotai-fennsíkot, **B**: Déli-Bakony) és a Bakonyaljáról (**C**) 122 edényes növénytaxon, több mint 300 florisztikai adata kerül közlésre. A felsorolásba elsősorban a ritkább, illetve a kevés florisztikai adattal rendelkező növények új adatait (*Serratula lycopifolia*, *Peucedanum carvifolia*, *Botrychium lunaria*, *Carex pendula*, *Orobanche reticulata*, *Viola tricolor subsp. subalpina*, *Iris humilis subsp. arenaria*), illetve néhány jelentősebb taxon (pl: *Aruncus dioicus*, *Carlina acaulis*, *Allium suaveolens*, *Allium angulosum*, *Lathyrus sylvestris*) esetében már régebben is közölt, de megerősítésre szoruló adatát válogattuk be.

Ezekon kívül néhány, a térségben gyakoribb védett növény (pl: *Adonis vernalis*, *Aethionema saxatile*, *Ranunculus illyricus*, *Aconitum vulparia*) – általában nagyobb populációra vonatkozó – adata is bekerült a felsorolásba. Néhány kevés adattal rendelkező közön-

ségesebb taxon (mint: *Alopecurus geniculatus*, *Vulpia myuros*, *Potentilla supina*), szórványos előfordulású behurcolt növényfajok (*Senecio vernalis*, *Cymbalaria muralis*, *Erechtites hieracifolia*) és a térségben még kevésbé elterjedt agresszív inváziós ta-xonok (*Asclepias syriaca*, *Heracleum mantegazzianum*, *Impatiens glandulifera*) ismertté vált adatai is közlésre kerülnek. A taxonok nomenklatúrája SIMON (2000) nevezékτανát követi.

Enumeráció:

Equisetum ramosissimum C: Bakonyzentlászló: a bauxitbánya felhagyott bányagödreiben nyílt homokfelszíneken tömeges.

Ophioglossum vulgatum L.: C: Deveser: Széki-erdő területén a Rák-sík nevű réten, üde lápréten fordul elő kisebb populációja.

Botrychium lunaria (L.) Sw.: B: Sáska: Magyal-hegy, északi kitétségű dolomit-sziklagyepes, bokorerdős területen fordul elő, hasonlóan a BAUER – MÉSZÁROS (2000) által közölt várpalotai és öcsi adataihoz. Öcs községhatárból, másik lelőhelyről BERTA T. ap GALAMBOS (1998) is jelzi. LÁJER 1998-as adata „Sáska-Újdörög: mészkedvelő tölgyes szélében, tisztásain” is valószínűleg dolomit alapközetről származik, s a jelenleg közölt előfordulás közelében valószínűsíthető (a lelőhely pontosabb helymeghatározásának hiánya a térség számtalan hasonló jellegű „névtelen” dombjával magyarázható).

Asplenium scolopendrium L.: A: Bakonyoszlop: Ördög-árok, a szurdokerdő völgyalji szikláin, ritka.

Polystichum aculeatum (L.) Roth.: A: Bakonyoszlop: Ördög-árok, Csesznek: Fehér-árok; Bakonynána: Gaja-szurdok; B: Úrkút: az Úrkúti Őskarszt jura mészkőszikláin is előfordul.

Helleborus dumetorum W. et K.: A: Gyulafirátót: Kis-Papod: a csúcs közelében az irtás mellett, a hegy nyugati, sziklás lejtőjén, a Papod és a Mohos-kő közötti völgy völgyfőjénél, a Szezlén és a Papod keleti lejtőjén él. (részben korábbi adatainak /vö: RÉDL 1942/ megerősítése, pontosítása).

Actaea spicata L.: A: Várpalota: Várvölgy, Bátorkő (Pusztapalota) várától nyugatra bükkösben, a völgytalp közelében. PILLITZ (1910) a közeli Várberekből jelzi; Csesznek: Cuha-völgy: a Zörög-hegy nyugati lábánál idősebb gyertyános-tölgyesben (FEKETE et al. 1961); Porva: Csárda-hegy déli részén egy meredek oldalú regressziós völgyben, gyertyános-tölgyesben és a Szőlőhegytől délre, a Hódos-ér egy mellékágának völgyében. Mindenhol kis populáció.

Aconitum vulparia Rchb.: A: BÖLÖNI et al. (1997) megállapításának megfelelően az Északi-Bakonyban meglehetősen elterjedt faj, szinte minden hűvösebb, sziklás völgyben előfordul. Néhány kiegészítő adata: Olaszfalu–Alsópere: Ballai-Magyal északi és nyugati lejtői; Ballapuszta: a völgytalp gyertyános-tölgyesében; Lókút: Papod: Epres-oldal, Kis-Papod: északi lejtő; Csesznek: Kő-árok, Borzavár: Csárda-völgy, Hárskút: Rend-kő, Farkas-pagony; Porva: Kék-hegy, Zsidó-erdő, Felső-erdő; Várpalota: Bér-hegy (északkeleti lejtő). C: Nagytevel: Öreg-hegytől (310,8 m) nyugatra a 301,8 m magas kiemelkedés északi lejtőjén, gyertyános-tölgyesben él néhány száz töves állománya.

Clematis recta L.: A: Olaszfalu–Alsópere: Ballapuszta; Olaszfalu: Hagyma-tető (mészkedvelő tölgyesben); Öskü: Olasz erdő, Gyulafirátót: Szőlőpótgyökeres (karsztbokorerdőben és cserjésedő lejtősztyepeken); B: Sáska: Emberkő (mészkedvelő tölgyesben és szegélyén).

Adonis vernalis L.: A: Öskü: Gombás-völgy és környéke; Olasz erdő; Hajmáskér: Látó-hegy; Kádárta: Rác-halála: vasút melletti dolomítombok; Gyulafirátót: Nagymező, Szőlőpótgyökeres, Kis-Papod; Répa-völgy, Gyökeres; Olaszfalu: Hagyma-tető; Várpalota: Baglyas-hegy; B: Sáska: Magyal-hegy, Szíjas; Sümeg: Bárdió-tagtól északra, legeltetett dolomítombokon.

Ranunculus illyricus L.: Gyakori, néhány adata: A: Olaszfalu: Eperkés-hegy; Kádárta: Rác-halála: vasút melletti dolomítombok; Gyulafirátót: Nagymező; Kis-Papod. B: Sümeg: Bárdió-tagtól északra, legeltetett dolomítombokon.

- Aruncus dioicus (Walter) Fernald:** A Bakonyban igen ritka, régóta ismert és többször megerősített [PILLITZ (1910), POLGÁR (1935), RÉDL (1942), BÖLÖNI et al. (1997)] cuha-völgyi adata mellett most a másik előfordulását erősítjük meg, ill. pontosítjuk. **A:** Porva (Soó 1930): Zsidó-erdő. Itt a növény néhány tíz virágzó és termő példánya került elő a Hódos-ér mentén kialakult gyertyános-égerligetben, Ménesjáráspusztától keletre.
- Potentilla supina L.:** **A:** Zirc belterületén 400 m-es tengerszint feletti magasságban taposott, agyagos talajon (kispályás futballpályán) és sófolyással terhelt útszélien jelent meg (néhány tő). A Bakonyban nem gyakori, a Bakonyi Természettudományi Múzeum Herbáriumában több, korábban gyűjtött példánya is megtalálható (GALAMBOS 2001), de a középhegységben ilyen tengerszint feletti magasságban még nem jelezték. **C:** Somlóvásárhely: Holt-tó.
- Rosa gallica L.:** **A:** Olaszfalu–Alsópere: Ballai-Magyal; Hajmáskér: Határerdő, Olaszfalu: Hagymate-tő, erdőszegélyeken a lőtér peremén; Gyulafirátót: Kis-Papod: Szőlőpótgyökeres és a délkeleti lejtő több pontján, a Kút-völgy feletti gyepekben és erdőszegélyeken.
- Rosa spinosissima L.:** **A:** Öskü: Olasz erdő; Gyulafirátót: Kis-Papod; Öskü: Móroc-tető; Várpalota–Inota: Baglyas-hegy.
- Prunus tenella Batsch.:** **A:** Várpalota: a várostól nyugatra, a bántai leágazónál, a 8-as főúttól 100–150 m-re, villanyvezeték közelében kökény-cserjésben, több helyen néhány bokor. Előfordulása itt egyáltalán nem meglepő, hisz MÉSZÁROS (1997) a közeli Fajdas-hegyről is közli, ahol számos előfordulása ismert. Várpalotai adata KITAIBEL (1799) óta ismert.
- Jovibarba globifera (L.) J. Parnell subsp. hirta (L.) J. Parnell:** **A:** Hajmáskér: Séd feletti sziklák; **B:** Hegyesd: Tücsöknyerítő-domb
- Cytisus scoparius L.:** **A:** Olaszfalu: Eperkés-hegy (a hegy délnyugati lejtőjén, mintegy tíz bokor. **B:** Sáska: Agár-tető: Sörke-rét (erdőszegélyben és a környező nyiladékokon gyakori)
- Genista pilosa L.:** **A:** Várpalota: Fajdas-hegy (a nyugati lejtő sziklagyepjeiben elterjedt). A Keleti-Bakony dolomithegyein számos adata ismert (vö: RÉDL 1942).
- Galega officinalis L.:** **A:** A Bakonyban igen szórványosan előforduló faj (vö: RÉDL 1942). Olaszfalu: Eperkés-hegyen az egykori mésznézetőknel, erdőszegélyeken jelenik meg.
- Coronilla coronata Nath.:** **A:** Olaszfalu–Alsópere: Ballapuszta; Olaszfalu: Hagyma-tető, Gyulafirátót: Kis-Papod, Szőlőpótgyökeres, Öskü: Olasz erdő; Mindenütt nagy állományok.
- Coronilla vaginalis Lam.:** **B:** Sáska: Magyal-hegy, többszáz töves állomány a hegy egyik délkeleti csúcsának közelében, dolomitsziklagyep és karsztbokorerdő társulásokban. KOVÁCS–TAKÁCS (1995) nem közli, LÁJER (1998) pontosabb helymeghatározás nélkül jelzi a községhatárból.
- Asragalus austriacus Jacq.:** Gyulafirátót: Szőlőpótgyökeres; Nagymező;
- Lathyrus pannonicus (Jacq.) Garcke subsp. collinus (Ortm.) Soó:** A Keleti-Bakony xerotherm erdeiben nem ritka (vö: RÉDL 1942). **A:** Gyulafirátót: Kis-Papod; Olaszfalu: Hagyma-tető; Várpalota: Disznófogó.
- Lathyrus pannonicus (Jacq.) Garcke subsp. pannonicus:** **C:** lápréteken gyakori, Somlóvásárhely: Holt-tó, Tapolcafő: Tapolcafői-láprét, Pápakovácsi: Attyai-láprét, Devecser: Rák-sík, Púpos-rét. Valamennyi területen üde és kiszáradó láprét társulásokban fordul elő (Pápakovácsi láprét: TALLÓS 1954).
- Lathyrus sylvestris L.:** **A:** Zirc (POLGÁR in RÉDL 1942): Pintér-hegy szubmontán bükköseiben szórványos, Borzavári út mentén útszéli árokban tömeges.
- Daphne cneorum L.:** **B:** Sáska: Magyal-hegy: a csúcs (325 m) közelében, mészkedvelő-tölgyes szegélyén, kis populációja él.
- Daphne laureola L.:** **A:** Az Északi-Bakony – mely egy elterjedési centrumának tekinthető (FEKETE et al. 1961) – bükköseiben gyakori karakterfaj. A Papod (RÉDL 1942) északi lejtőjén a bükkösökben rendkívül erős populációja él, főleg a gerinceken és a szárazabb, keleties kitettséű lejtőkön több helyen sűrű állományokat alkot; Kis-Somos-tető, Papod-árok, Farkas-pagony; Eplény: Határvölgy, Hosszú-hegy; Gyulafirátót: Répás-árok; Bakonybél: Gella-völgy, Szömörke-völgy.

- Daphne mezereum L.:** *A:* Csehbánya: Csalános-tető északi lejtőjén; Hárskút: Kis-Somos-tető, Papod-árok; Csesznek: Paras északi lejtőjének irtásán, Kis-Zörög-oldal északi lejtőjének bükkösében; Zörög-hegy nyugati lejtőjének alsó szakaszán, a Cuha-völgyben.
- Lythrum hysopifolia L.:** *C:* Somlóvásárhely: a Holt-tótól keletre, földút melletti zizenyős árokban.
- Dictamnus albus L.:** *A:* Csesznek: Várhegy (a déli lejtő bokorerdőjében néhány tő); *A:* Gyulafirátót: Kis-Papod, Szőlőpótgyökeres: itt leégett, kiritkult molyhos tölgyesben több tízezer töves állománya él; Olaszfalu–Alsópere: Ballapuszta; Olaszfalu: Hagyma-tető; Öskü: Olasz erdő; Gombás-völgy.
- Polygala amara L.:** *B:* Sáska: Magyal-hegy, Sokoró-tető. A Déli-Bakony dolomithegyein, gyepekben és elegyes-karszterdeiben nem ritka (BAUER–MÉSZÁROS 2000), korábban főleg Veszprém környékén (PILLITZ 1910) ill. az Északi- és a Keleti-Bakonyban voltak ismertek adatai (RÉDL 1942).
- Impatiens glandulifera Royle:** *A:* Zirc-Kardosrét: a Cuha-patak mentén (majdnem a porva-cseszneki vasútállomásig) fordul elő, elmondások szerint első tövei vetettek (Galambos ex verb.); Porva és Borzavár között égerligetekben szórványos; Olaszfalu: Eperkés-hegy (az egykori méhészetgőknél).
- Bupleurum affine Sadler:** *A:* Olaszfalu: Eperkés-hegy; Csesznek: Kőmosó-hegy; Vár-hegy; Nyerges-hegy; Zavart száraz gyepekben, sztyepréteken gyakori.
- Selinum carvifolia L.:** *A:* Olaszfalutól Ny-ra kiszáradó lápréten fordul elő, az Északi-Bakonyban ritka. *B:* Sáska: Agár-tető, Csiga-kúttól keletre fekvő mezofil réteken elterjedt. *C:* A Bakonyalja láprétejein elterjedt. Pápakovácsi: Attyai-láprét (itt *Succiso-Molinietum*-ban fációsalkotó); Tapolcafő: Tapolcafői-láprét; Somlóvásárhely: Holt-tó.
- Peucedanum carvifolia Vill.:** *A:* Csesznek: Vár-hegy, az északi lejtő egyik irtásrétjén, a régi temetőben; *B:* Sáska: Agár-tető, Csiga-kúttól keletre fekvő mezofil réteken szórványos.
- Heracleum mantegazzianum Somm. et Lev.:** *A:* Csesznek belterületén az Aranyos-patak partján a déli híd közelében terjed; Korábbi zirci előfordulása (PRISZTER 1966 in Soó 1966) a város belterületén (arborétum és környéke) bővült; Borzavári út, Táncsics utca (a temető mellett); Zirc-Kardosrét: a Cuha-völgyben a patak mentén erősen terjed, jelenleg a Pintér-hegy északkeleti lábától a Fekete-ér befolyásáig tartó szakaszon fordul elő, mintegy tizenöt ponton. Legsűrűbben jelentkező egyedei a Szesztra-hegytől nyugatra a patak jobb partján található. A Cuha-völgyben szinte mindenütt az *Impatiens glandulifera*-val együtt jelenik meg. Állományainak felvételezése elkészült (BAUER 2000 n.p.).
- Scabiosa canescens W. et K.:** *A:* Kádárta: Rác-halála: vasút melletti dolomitdombok; Gyulafirátót: Nagymező; Öskü: Gombás-völgy.
- Hibiscus trionum L.:** *A:* Zirc belterületén Erdőalja városrészben romtalajon (építési törmeléken) jelen meg.
- Linum tenuifolium L.:** *A:* Olaszfalu: Hagyma-tető; Olaszfalu–Alsópere: Ballapuszta; Öskü: Olasz erdő; Gyulafirátót: Rátóti Nagymező; Kis-Papod; Kádárta: Rác-halála. *B:* Szóc: Király-dombi-dűlő.
- Asclepias syriaca L.:** *A:* Eplény: Kávás-tető, a hegy nyugati lejtőjének irtásán az akác sáv feletti részen (~100 tő); Lókút: belterület, útszéli árokban (kertből kivadult); Csesznek: belterület (szemétkupacon); *B:* Ódörög: kisebb felhagyott dolomitbányában, néhány száz tő. *C:* Bakonygyirót: a vasúti töltés mentén és a településtől keletre, gyümölcsösök aljnövényzetében, a művelt homokfelszíneken kisebb-nagyobb foltszerű állományokat képez (1. ábra); Bakonyzentlászól: Tilos-Fenyő, erdei út szélén; Bakonypéterd: Bosnyák-vágás (útszél).
- Vinca herbacea W. et K.:** *A:* Hajmáskér: Tobán-hegy: a plató, enyhe délnyugatias lejtésű molyhos-tölgyesében fordul elő, állománya ~100 tő (RÉDL 1942); Gyulafirátót: Kis-Papod: a hegy délnyugati lejtőjének sztyeprétejein elterjedt; Szőlőpótgyökeres; Öskü: Olasz erdő; Várpalota–Inota: Baglyas-hegy (gyakori; LENCSÉS 1996); Bagoly-völgy peremén molyhos-tölgyesekben, sztyepréteken szórványos, a katonaság által létesített kőkupacokon néhány helyen tömeges

1. ábra: Az *Asclepias syriaca* Bakonygyirót határában

Onosma arenaria W. et K.: *A*: Kádárta: Rác-halála: vasút melletti dolomitdombok; Gyulafirátót: Rátóti-Nagy-mező, vasúti sínektől délnyugatra.

Ajuga chamaeptytis (L.) Schreb.: Hajmáskér: Határ-erdő környékén útszéleken, a lőtér és az erdő peremén, a Hosszú-hegytől délre vadföldön; Gyulafirátót: a településtől nyugatra felhagyott dolomitbányában; Veszprém: vasútállomás; a körgyűrű székesfehérvári leágazójánál murvás útpadkán és a 8-as főút mentén hasonló helyeken többfelé előfordul, Öskü: dolomitbányánál.

Scutellaria columnae All.: Olaszfalu–Alsóperre: Ballai-Magyal; Öskü: Olasz erdő környéki mészkedvelő tölgyesek; Gyulafirátót: Répás-árok, Kispapod; Lókút: Szegle; Csesznek: Vár-hegy, Kőmosó-hegy (a Kőmosó-szurdoktól nyugatra eső rög); Zörög-hegy; Kis-Zörög-oldal (POLGÁR 1935); Lókút: Borzás-hegy.

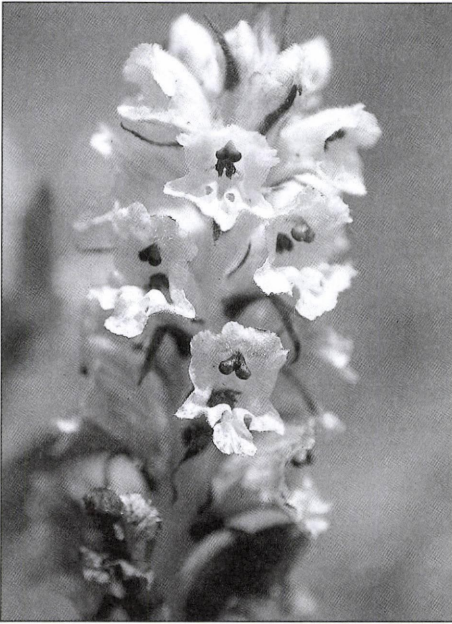
Cymbalaria muralis G. M. Sch.: *A*: Zirc belterületén öregebb kőkerítésekben, házfalakon, kőlépcsőkön néhol az *Asplenium ruta-muraria*-val együtt jelenik meg (pl. Zirc: Reguly utca). BÖLÖNI et al. (1997) Bakonybélből hasonló helyekről jelzi. *B*: A Déli-Bakonyhoz tartozó veszprémi Betekints-völgyben is megtalálható idősebb épületek falán (Veszprém, Vár: RÉDL 1942, MÉSZÁROS – SIMON 2001.). A növény ma Veszprém óvárosi részein (Kádár utca, Pázmándi út, Ács utca, Kert utca, Thököly utca stb.) egyes kőkerítésekben, falakon tömeges. A Bakony atlantikusabb klímájú területein – főként az Északi-Bakonyban – és az Alpoknál (jelenleg pl: a kőszegi vár falán) még sok helyen várható előfordulása. Nyugat-Európában (pl: Németországban) a faj előfordulása természetesen jóval gyakoribb, árnyas házfalakon *Cymbalarietum muralis* Görs 1966 in Oberd. et al. 1967 néven társulását is leírták (vö: POTT 1995).

Microrrhinum minus (L.) Fourr.: *A*: Zirc: a város belterületén, járdaszegélyeken, útszéli árkokban nem ritka. *B*: Sümeg: járdaszegélyeken; *C*: Devecser: belterület; Somlóvásárhely: a településtől nyugatra nehézsépekkel feltúrt gyomosodó láptalaj felszínén néhol tömeges.

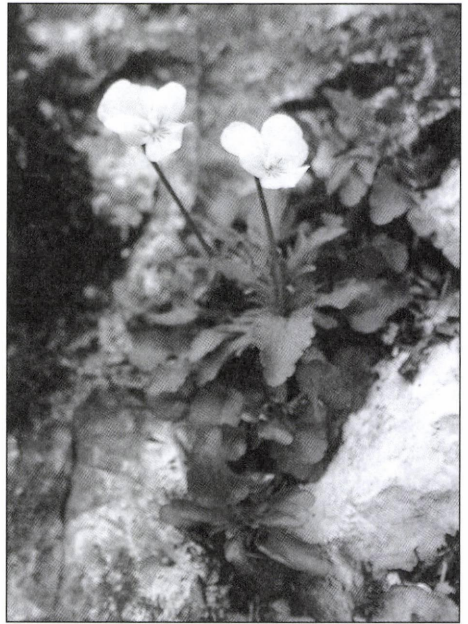
- Orobancha reticulata** Wallr. subsp. **pallidiflora** (W. et Gr.) Hay.: **B:** Veszprém: Betekints-völgyben, a viadukt alatti szakaszon (az állatkert és a Villa Medici parkolója mellett, a Séd partján kialakult japánkeseűfűves gyomtársulásban fordul elő (2. ábra), gazdanövénye itt a *Carduus acanthoides*.
- Plantago maritima** L.: Nyirád: Meleg-víz csatorna menti agyagos felszíneken fordul elő.
- Plantago argentea** Chaix.: **A:** Öskü: Gombás-völgy; Olasz erőd; Kádárta: Rác-halála;
- Alyssum montanum** L.: **A:** Gyulafirátót: Kis-Papod: Kút-völgy feletti gyepek szikláin fordul elő, ritka. **B:** Veszprém: Csatár-hegy (Polgár ib RÉDL 1942), a kápolna közelében *Stipa joannis* dominálta lejtősztyepeken került elő.
- Reseda phyteuma** L.: **A:** Gyulafirátót: Rátóti Nagymező; Várpalota–Inota: Baglyas-hegy zavart dolomitsziklagyepjeiben. **B:** Sáska: Magyal-hegy, nyugati kitettségű dolomitsziklagyepben; Veszprém: Betekints-völgy szikláin a viadukt környékén.
- Biscutella laevigata** L.: **A:** Öskü: Körös-hegy, Gombás-völgy, Olasz erőd; Hajmáskér: Séd feletti sziklák, a településtől délnyugatra; Várpalota: Baglyas-hegy: főleg a plató peremein, a Bagoly-völgy feletti dolomitsziklagyeppek és nyílt molyhos-tölgyesek területén igen gyakori. **B:** Sáska: Magyal-hegy, Sümeg: Bárdió-tagtól északra, legeltetett dolomitdombokon szórványos, a területet nyugatról határoló észak-déli irányú völgy nyugatias lejtőjén egy felhagyott bicskabányában és törmelékes lejtőjén tömeges.
- Aetionema saxatile** (L.) R. Br.: **A:** Öskü: Körös-hegy; Hajmáskér: Séd feletti sziklák, a településtől délnyugatra, Látó-hegy, Kő; Kádárta: Rác-halála: vasút melletti dolomitdombok; Gyulafirátót: Nagymező (főleg sziklakibúvásos dombtetőkön, de az illegális személtérakóként használt bányagödörök peremein, kórakásain is; Várpalota: Baglyas-hegy: Bagoly-völgy peremein.
- Draba lasiocarpa** Rochel: **A:** Hajmáskér: Séd feletti sziklák, a településtől délnyugatra.
- Cardamine flexuosa** With.: **C:** Somlóvásárhely: Kakas-domb égeresében feltörő forrás közelében jelenik meg.
- Viola collina** Bess.: **A:** Hárskút: Esztergáli-völgy, a völgy felső harmadában északi kitettségű dolomitsziklákon sziklagyepekben és elegyes-karszterdőkben több helyen megtalálható, néhol a völgyből már ismert reliktumok (*Allium victorialis*, *Primula auricula* subsp. *hungarica*, *Phyteuma orbiculare* stb.) társaságában. Itteni előfordulása is BAUER – MÉSZÁROS (2000) feltételezéseit látszik igazolni a faj regionális léptékű cönotaxonómiai hovatartozására és reliktumjellegére vonatkozóan.
- Viola elatior** Fr.: **C:** Devescer: Széki-erdő területén, a Púpos-réten találtuk (Balogh L. et Bauer N. 1999), a fajt TALLÓS (1956) a Pápai-Bakonyér mellől jelezte először, a Bakonyjára új fajként.
- Viola tricolor** L. subsp. **subalpina** Gaud.: **A:** Tés: Öreg-Futóné: Kerek-gyep és környékén található délies kitettségű mészkőszikla-padokon erős – több száz töves – populációja él (3. ábra).
- Jasione montana** L.: **B:** Sáska: Bükk-oldal nyugati lábánál; **C:** Nagytevel: Tével-hegy, Öreg-hegy; Csuszkati-dűlő; Fenyőfő (Soó 1931); Fenyves-dűlő; Legelő-dűlő; Bakonyszentlászló : Tilos-Fenyő.
- Inula conyza** DC.: **A:** Csesznek: Kőmosó-hegy, Vár-hegy; Gyulafirátót: Kis-Papod. **B:** Sáska: Cser-hegy; Magyal-hegy; Emberkő; Hegyesd: Tücsöknyerítő-domb, Pokol-tó környéki száraz erdők és cserjések.
- Inula oculus-christi** L.: **A:** Eplény: Kávás-tető: nyugati lejtő degradált sztyeprétjei; Kádárta Rác-halála.
- Helianthus tuberosus** L.: **A:** Bakonybél: Szömörke-völgy (a völgy alsó szakaszán, a Borostyánkút és Bakonybél között az erdőszegélyben több száz töves kivadult állományá é).
- Erechtites hieracifolia** (L.) Raf. ex DC.: **B:** Hegyesd: Pokol-tó, degradálódó magasságosokban.
- Senecio vernalis** W. et K.: Veszprém: a vasútállomás gyomtársulásaiból került elő, ritka.
- Carlina acaulis** L.: **A:** Borzavár, Páskom-hegy degradálódó rétjein került elő néhány töve. RÉDL (1942) monográfiájában szerepel POLGÁR borzavári adata, melynek megerősítése a fenti közlés. A faj a Bakonyban korábban sem volt gyakori (PILLITZ 1908, RÉDL 1942), de ma kifejezetten ritka és állományai a gyepezések változása ill. megszűnése következtében veszélyeztetettek. Ritkulását az is jelzi, hogy BÖLÖNI és mtsai (1997) és BÖLÖNI – KIRÁLY (1997b) tanulmányaiban sem szerepel.

- Serratula lycopifolia (Vill.) Kern.:** Gyulafirátót: Kis-Papod: a hegy délnyugati lejtőjének több (mintegy 10) pontján került elő, összesen mintegy ezer töves populációja. A populációnak csak mintegy tíz százalékát teszi ki a virágzó tövek száma (2000, 2001 évek alapján), melyek főleg az élőhelyét képező bokorerdő szegélyén található. A Kis-Papodon néhány helyen a faj pár m²-es folton tömeges (**4. ábra**). RÉDL (1942) a Tobán-hegyről (Polgár 1933 alapján) és „Várpalota mészhegyeiről” közli. Lényegében ezt erősíti meg és pontosítja (Bér-hegy, Fajdas-hegy) MÉSZÁROS (1997).
- Jurinea mollis (L.) Rchb.:** A Keleti- és Déli-Bakony dolomitterületein elterjedt (vö: RÉDL 1942, KOVÁCS 2000, MÉSZÁROS – SIMON 2001), közlésre kerülő adata a Bakony-hegységben talán legnyugatibb előfordulása. **B:** Sümeg: Bárdió-tagtól északra, legeltetett dolomitdombokon szórványos.
- Centaurea solstitialis L.:** **A:** Várpalota–Inota: Baglyas-hegy lábánál, út mentén; Várpalota: 8-as főút mentén a várostól keletre, valamint a temető közelében – szintén utak mentén – fordul elő. Érdekes, hogy a térségben ismertebb élőhelyéről, az extenzív szántókról és legeltetett száraz gyepekből csak a vilonyai Külső-hegy (már Balaton-felvidék) lábánál került elő (Bauer N. 2001, n. p.). Elterjedése e térségben – a Balaton-felvidék keleti elvégződésénél, ill. a Keleti-Bakony hegylábafszínén – élesen kijelöl egy keskeny átmeneti sávot, a *Colocense* határán. RÉDL (1942) flóraművének valamennyi adata (Iszkaszentgyörgy, Peremarton, Várpalota, Papkeszi) és MÉSZÁROS (2001) már mezőföldi adatai is ezt támasztják alá.
- Centaurea triumfettii All. subsp. aligera (Gugl.) Dostál:** **A:** Öskü: Olasz erdő; Gyulafirátót: Kis-Papod.
- Leontodon incanus (L.) Schrank.:** **B:** Sáska: Magyal-hegy, Cser-hegy (KOVÁCS–TAKÁCS 1995).
- Sonchus palustris L.:** **C:** Pápakovácsi: Attyai-láprét magaskórós társulásában, az Asszonykai-kúttól nyugatra.
- Dianthus deltoides L.:** **A:** Hárskút: Klein-tanya környéki kaszálórétek; Lókút: Óbánya, Borzás-hegy északi lejtőjének rétjei; Porva: Kék-hegy; Csárda-tető; **C:** Nagytevel: a Pápai-Bakonyér felső víztározójának közelében, kaszálóréteken.
- Dianthus arenarius L. subsp. borussicus Vierh.:** **C:** Bakonyszentlászló: a bauxitbánya felhagyott bányagödreiben nyílt felszínnek *Festuca vaginata* dominálta gyepeiben (néhány száz tő); Fenyőfő (Soó 1930): az Ósfenyves területén ritka, Fenyőfő és Bakonyszűcs közötti területen kisebb foltokban – kevésbé degradált helyeken – jelenik meg.
- Dianthus plumarius L. subsp. regis stephani (Rapcs.) Baksay:** **A:** Öskü: Gombás-völgy és környéke; Hajmáskér: Séd feletti sziklák; Kádárta: Rác-halála: vasút melletti dolomitdombok; Gyulafirátót: Nagymező.
- Dianthus superbus L.:** **A:** Olaszfalu határában a településtől Ny-ra *Succiso-Molinietum* állományban fordul elő (kis populáció). **C:** Pápa–Tapolcafő: Tapolcafői-láprét; Pápakovácsi: Attyai-láprét: kis populációk; Somlóvásárhely: Holt-tó lápréten erős állomány.
- Chenopodium vulvaria L.:** **B:** Veszprém: a buszpályaudvar környékén járdaszegélyeken jelenik meg, ritka; Sümeg: a város belterületén (Építők útja, benzinkút területe) két ponton került elő.
- Primula vulgaris Huds.:** **A:** Csesznek: Vár-hegy (Kómosó-hegy) északi lejtőjén; Aranyos-patak völgyében elterjedt, Paras északi lejtő; Bakonyoszlop: Ördög-árok (RÉDL 1942), Bakonynána: Haraszt-erdő, Dudar: Magos-hegy, Nagy-Kőszikla-hát északi lejtői, a Dudari-földek felé, Vinye: Kőpince-oldal, Porva: Szépalmapusztá, Borzavár: Csókás-árok, Plágai-oldal, Zirc: Pintér-hegy. Itt ritka, néhány töve erdészeti földúton és turistaúton, gyertyánosodott bükkösben fordul elő; Olaszfalu–Alsópere: Csengő-hegy, Tunyog; Bakonybél: Gella-patak menti hegyi égerligetben; Porva: Kék-hegy, Zsidó-erdő, Zabola. **C:** Somlóvásárhely: Kakas-domb: égeresben, Pápakovácsi: Attyapusztai-láprétet szegélyező égeresben, Tapolcafő: Gyulamajori-patak és a Kalapács-ér menti égeresekben; Fenyőfő: Kuruc-erdő: a településtől északnyugatra, a völgytalp üde erdeiben; Nagytevel: Pápai-Bakonyér mentén kialakult égerligetekben.

- Primula x brevistyla DC.:** Olaszfalu–Alsópere: Csengő-hegy, Tunyog, Ökör-tilos környékén néhány száz tő; Eplény: sípályák felett, a magasfeszültségű vezetéktől 50 m-re, erdci nyiladék szélén, néhány tő.
- Persicaria amphibia (L.) S. F. Gray: C:** Nagytevel: a Pápai-Bakonyéren kialakított víztározóban fordul elő.
- Salix repens L. subsp. rosmarinifolia (L.)Hartm.:** Tapolcafő: Tapolcafői-láprét; Somlóvásárhely: Holt-tó.
- Triglochin palustre L.:** C: Tapolcafő: Tapolcafői-láprét keleti részén üde lápréten, ritka.
- Veratrum album L.:** C: Homokbödöge: Alsó-kis-rét, Felső-kis-rét (néhány tíz tő); Nagytevel: a Pápai-Bakonyér menti égeresben a víztározók feletti szakaszon; Pápakovácsi: Attyapusztai-láprét északi részén, kiszáradó-lápréten kis populáció. **A:** Porva: Szépalmapusztától keleti irányban, a Szilvási-árok alján, erdei irtáson, mintegy 50 tő; Ménesjáráspusztától északra az egykori gémeskút melletti égeresekben (~ 100 tő); Páskom: égeres szegélyén és legeltetett vízenyős réteken. PILLITZ (1908) a Ménesjáró-rétről említi.
- Veratrum nigrum L.:** **A:** Hárskút: Kis-Somos-tető, Papod-árok; Gyulafirátót: Kis-Papod; Alsópere: Szunyog-völgy peremén, Ballai-Magyar, Magyarpuszta; Olaszfalu: Hagyma-tető; Tés: Kerek-gyep környéki erdőben a platón elterjedt.
- Allium ursinum L.:** C: Devecser: Széki-erdő; A Bakonyban közönséges faj Széki-erdőben ismert, mogyoró-kúti előfordulása (TAKÁCS B. et KEVEY B. ex verb.) mellett, a terület délkeleti részén – a Püpos-rét és parkoló-, pihenőhely között – gyertyános-tölgyesben, néhány nagyobb foltban tömeges.
- Allium suaveolens Jacq.:** C: Tapolcafő: Tapolcafői-láprét: kis populáció *Succiso-Molinietum*-ban; Pápakovácsi: Attyai-láprét: *Juncetum subnodulosi*, *Junco obtusiflori-Schoenetum nigricantis*, *Succiso-Molinietum* társulásokban több ezer töves állomány él; Devecser: Széki-erdő: Püpos-rét (TALLÓS 1954, 1959 adatainak megerősítése).
- Allium angulosum L.:** C: Tapolcafő: Tapolcafői-láprét; Pápakovácsi: Attyai-láprét: kiszáradó lápréteken szórványos.
- Allium carinatum L.:** C: Bakonyszentlászló: Tilos-Fenyő: erdei fenyvesek szegélyén elterjedt; Tapolcafő: Tapolcafői-láprét, Pápakovácsi: Attyai-láprét: kiszáradó lápréteken szórványos.
- Lilium martagon L.:** **A:** Olaszfalu–Alsópere: Ballai-Magyar, Magyarpuszta, Eperkés-hegy; Gyulafirátót: Répás-árok; Gézaháza: Kő-árok, Csesznek: Kőmosó-hegy; Zörög-hegy; Hárskút: Rend-kő.
- Prospero elisae Speta:** Kádárta: Rác-halála: vasút melletti dolomitdombok; Gyulafirátót: Nagymező.
- Scilla vindobonensis Speta:** C: a Pápa környéki patakparti égerligetekben igen gyakori, erős állományokkal képviselt: Tapolcafő: Kalapács-ér, Gyulamajori-patak mentén, Nyugati Országúti-dűlő; Pápakovácsi: Asszonykai-patak égeresei; Nagytevel: Pápai-Bakonyér menti égeres.
- Tamus communis L.:** **A:** Öskü: Olasz erdőtől nyugatra, a Hosszú-völgy völgyfőjénél, völgytalpon és keleti kitértegen lejtőn, mintegy 100 töve él. Az élőhely a – már régóta ismert (Vitéz Bartha herbárium /RÉDL 1942) – Bér-hegyen (ill. Sötéthorog-völgyben) található állományéhoz nagyon hasonló. A növény a Keleti-Bakonyban ritka, FEKETE et al. (1961) közli még néhány adatát. **B:** Nyirád: Zsvány-völgy (Agár-tető) völgyfője közelében, cseres-tölgyesben. **C:** Pápakovácsi: Attyai-láprét nyugati részének cserjésében néhány tő, a devecseri Széki-erdőben TALLÓS (1959) megállapításának megfelelően gyakori.
- Iris humilis Georgi subsp. arenaria (W. et K.) Fisch.:** **A:** Várpalota: Baglyas-hegy, Bagoly-völgy nyugati peremén, értékes fajokban (*Biscutella laevigata*, *Iris pumila*, *Seseli leucospermum* stb.) nagyon gazdag dolomit-sziklagyepekben fordul elő. A populáció szépen beleillik a Balaton-felvidék keleti dolomithegyein újabban előkerült – Litér: Mogyorós-hegy (BAUER – MÉSZÁROS – SIMON 2000), Királyszentistván: Ugri-hegy (BAUER 2000 non pub.) – élő reliktum-populációk sorába.
- Iris pumila L.:** **A:** Olaszfalu – Alsópere: Ballai-Magyar; Hajmáskér: Séd feletti sziklák, Látó-hegy; Várpalota: Baglyas-hegy: Bagoly-völgy peremén; Gyulafirátót: Nagymező.

2. ábra: Az *Orobanche reticulata*
Veszprémben került elő

3. ábra: *Viola tricolor* L. subsp. *subalpina*
a Kerek-gyep szikláján

4. ábra: *Serratula lycopifolia* a Kis-Papodról

5. ábra: *Iris humilis* subsp. *arenaria*
a várpalotai Baglyas-hegyről

- Iris sibirica** L.: *A*: Gyulafirátót: Miklád láprétjein erős állománya él. *C*: Somlóvásárhely: Holt-tó: kiszáradó láprét; Pápa – Tapolcafő: Tapolcafői-láprét; Pápakovácsi: Attyai-láprét, Devecser: Púpos-rét, Rák-sík (TALLÓS adatok megerősítése).
- Iris variegata** L.: *A*: Olaszfalu–Alsóperce: Csengő-hegy, Tunyok-hegy degradált sztyeprétjein, Ballai-Magyal mészkedvelő-tölgyesében; Eplény: felhagyott kőfejtőben kialakult másodlagos száraz gyepekben, Kávás-tető (nyugati lejtő degradált sztyeprétjei); *C*: Kolontár: Sándormajor cseres-tölgyesében.
- Cephalanthera damasonium** (Mill.) Druce: *A*: Eplény: Határ-völgy, Prédikálószék északi lejtő alja: kis populációk; Olaszfalu: Boszorkány (keleti lejtő alja); Csesznek: Cuha-völgy (Zörög-hegy nyugati lábánál): gyertyános-tölgyesben.
- Cephalanthera longifolia** (L.) Fritsch.: *A*: Gyulafirátót: Répás-árok keleti völgyoldalán a gerinc közelében, néhány tő.
- Cephalanthera rubra** (L.) Rich.: *A*: Gyulafirátót: Répás-árok alsó (déli) szakaszán, a vasúti sínekig fordul elő.
- Limodorum abortivum** (L.) Sw.: *A*: Gyulafirátót: Kis-Papod gerincén (RÉDL 1931, 1942 megerősítése), Szőlőpótygökeres feletti részeken (néhány); Hajmáskér: Határ-erdő: zavart (katonai „játsszó-tér”) cseres-tölgyesben (néhány tíz); Olaszfalu: Hagymatető: délkeleti csúcs közelében (~390 m) nagyon értékes karsztbokorerdő társulásban (ahol a *Coronilla coronata* tömeges) fordul elő, megtalált állománya néhány tő; Várpalota – Inota: Baglyas-hegy (nyugati lejtőn, bokorerdő szegélyében néhány tő).
- Neottia nidus-avis** (L.) Rich.: *A*: Olaszfalu: a Hideg-kút völgyének felső szakaszán, bükkösben él néhány töve; Gyulafirátót: Kis-Papod (a hegy délnyugati lábánál, gyertyános-tölgyesben);
- Platanthera bifolia** (L.) Rich.: Csesznek: Cuha-völgy (RÉDL 1942): Zörög-hegy lábánál gyertyános-tölgyesben; Olaszfalu: Hagyma-tető, a plató zártabb molyhos-tölgyesében él kis populációja.
- Orchis laxiflora** Lam. subsp. **palustris** (Jacq.) A. et G.: *A*: Hárskút: K1-es víznyelő (vö: VERESS 1999) feletti forrás környékén, kis populáció.
- Orchis militaris** L.: *A*: Gyulafirátót: Kis-Papod, délnyugati lejtőin, bokorerdő szegélyén; Hajmáskér: Határ-erdő: cseres-tölgyesben. *C*: Somlóvásárhely: Holt-tó területén főleg kiszáradó lápréttársulásban él erős populációja (Szinetár Csaba adata)
- Orchis morio** L.: *A*: Bakonybél: Fekete-Séd völgyének egyik kaszálórétjén, a Köves-tető északnyugati lábánál; *B*: Sáska: Magyal-hegy déli lábánál; Sümeg: Bárdiő-tagtól északra, legeltetett dolomítombokon; *C*: Nyirád – Darvastó: felhagyott bauxitbánya területén és peremlein foltokban tömeges, a terület nyugati részén a faj rózsaszín színváltozata (*lusus rosea*) is él.
- Orchis purpurea** Huds.: *A*: Eplény: Gyökeres-árok, Kis-Ámos-hegy délnyugati lejtő; Csesznek: Zörög-hegy sziklás erdeiben; *B*: Nyirád-Darvastó: felhagyott bauxitbánya területén kis populáció, a környező területek cseres-tölgyeseiben szórványosan.
- Dactylorhiza incarnata** (L.) Soó: *C*: Somlóvásárhely Holt-tó *Succiso-Molinietum*-ban jelenik meg 100–150-tőre becsülhető állománya, Pápakovácsi: Attyai-láprét északi részén.
- Anacamptis pyramidalis** (L.) Rich.: *A*: Öskü: Olasz erdő és környékének lejtősztyeprétjei, (mintegy 100 tő); Gyulafirátót: Kis-Papod: a délkeleti gerinc (Bárány-cser) gyepeiben és a délnyugati lejtőn fordul elő, ritka (RÉDL 1942 megerősítése)
- Cyperus fuscus** L.: *C*: Somlóvásárhely: Holt-tó-láprét környéke, Kakas-major; Nagytevel: víztározók partján foltokban tömeges; Pápakovácsi: Attyai-láprét szélein keréknyomokban.
- Eriophorum latifolium** Hoppe: *A*: Hárskút: Klein-tanyától délnyugatra a K-1-es víznyelőbe (vö: VERESS 1999) torkolló vízfolyás, néhány 100 m-re fakadó forrásánál 20–25 négyzetméteren tömeges. Intenzív marhalegeltetés által erősen veszélyeztetett élőhely.
- Carex paniculata** Juslen: *A*: Zirc–Akli: Felső-Gerence-völgyben (Király-kúti ág) a patak mentén található zombékjai, néhol pár négyzetméteres foltokat alkot (a Tsz környéki szakaszon); Bakonybél: a településtől mintegy 500 m-re keletre a Száraz-Gerence mentén kialakult magassásos és

- rekettyefüzes dominálta területen fordul elő. Mintegy 50 zsombékja található itt. **B:** Úrkút-Zsófiapuszta: a településtől nyugatra, felhagyott bányagödörben, a Tűzkő-hegy lábánál.; Gyulafirátót: Miklád. **C:** Somlóvásárhely, Holt-tótól ÉK-re a Kakas-domb égeresében forrás és vízfolyás mentén kis állomány.
- Carex alba Scop.:** **A:** Csesznek: Vár-hegy (Kőmosó-hegy) északnyugati lejtőjén, az egykori temető közelében.
- Carex pendula Huds:** **A:** Olaszfalu: a Hideg-kút völgyének felső szakaszán, vizenyős völgytalpon, bükkösben fordul elő kisebb (néhány száz töves) populációja. A Bakonyban igen ritka, RÉDL (1942) a Magas-Bakony néhány pontjáról és a Kab-hegyről jelzi.
- Carex lepidocarpa Tausch.:** **C:** Tapolcafő: Tapolcafői-láprét keleti részén, szivárgó forrás közelében; Pápakovácsi: Attyai-láprét, Asszonykai-kútnál. (Deveser: Széki-erdő: TALLÓS 1959).
- Carex vesicaria L. B:** Úrkút–Zsófiapuszta: a településtől nyugatra, felhagyott bányagödörben, a Tűzkő-hegy lábánál (néhány száz tö).
- Vulpia myuros (L.) C. C. Gmel.:** **B:** Sáska: Bükk-oldal nyugati lábánál, felhagyott homokbányában tömeges, a környező földutakon gyakori; (Tapolcától délre (Tapolcai-medence), a raposkai téglagyári homokbányában is előfordul.). **C:** Nagytevel: Tevel-hegy, Öreg-hegy, Csuszkati-dűlő homoki gyepeiben – főleg zavart helyeken – gyakori.
- Glyceria maxima (Hartm.) Holmbg.:** **B:** Hegyesd: Pokol-tó: kisebb folthban állományalkotó.
- Puccinellia distans (L.) Parl.:** Gyulafirátót (Szabó T. Attila n. p. adata), Eplény, Zirc útvonalon a 82-es út szélén, útpadkán gyakori; Zirc belterületén elterjedt (Erdőalja városrész, Borzavári út; Bakonybél: útszél; Borzavár: útszél; Porva: útszél. A növény törpe növésű alakja az Északi-Bakony területén szótt utak szegélyében gyakori, gyepe leggyakrabban keskeny (néhány dm széles) sávban közvetlenül az aszfaltcsík mentén alakul ki *Polygonetum arenastri* állományokkal.
- Poa badensis Hke.:** **B:** Nemesvámos: Szár-hegy, az északi lejtő *Stipa eriocalis* dominálta sziklagyepjében szórványos.
- Corynephorus canescens (L.) P. B.:** **B:** Sáska: Bükk-oldal nyugati lábánál, felhagyott homokbányában tömeges. Előfordulása a Bakonyban ritka (Boros: /Bakony/Oszlop in RÉDL 1942), a Déli-Bakonyban új. **C:** Nagytevel: Tevel-hegy, Öreg-hegy északi hegyláb felszínein, főleg a Pápai-Bakonyér felső víztározó tava közelében, ill. Csuszkati-dűlő homoki gyepeiben foltokban tömeges (Homokbödöge – Nagytevel: FEKETE et al. 1961). A faj korábban a bakonyaljai Fenyőfő ősfenyveséből volt ismert (JÁVORKA, BOROS, POLGÁR adatai in RÉDL 1942), ahol a településtől északra a Fenyves-dűlő egy irtásán, a Vinye és Fenyőfő közti út mentén ma is előfordul.
- Alopecurus geniculatus L.:** **B:** Úrkút–Zsófiapuszta: a településtől nyugatra, felhagyott bányagödörben tömeges, a Tűzkő-hegy lábánál. **C:** Nagytevel: a Pápai-Bakonyér felső víztárolójának partján tömeges; Nyirád: Felsőnyirádi-erdő: „vaditatóhelyé” átalakított (az eredeti vegetáció /magassásosok, zsombékosok/ eldőzerolva!!!) kiszáradó, lefolyástalan mélyedéseiben több helyen tömegesen telepedett meg.
- Tragus racemosus (L.) All.:** **C:** Deveser: vasútállomás. A sínek közti bazalttörmeléken jelenik meg, a Bakonyvidék nagyobb vasútállomásain elterjedt – szintén eredetileg homoki (*Tribulus terrestris*, *Digitaria sanguinalis*) fajokkal.

Köszönetnyilvánítás

A szerző köszönetét fejezi ki barátainak és kollégáinak: Balogh Lajos (Savaria Múzeum, Szombathely), Cservenka Judit (VE – Botanika Tanszék, Veszprém), Kenyeres Zoltán (BTM, Zirc) Kevey Balázs (PTE – Növénytan Tanszék, Pécs), Mészáros András – (BfNPI, Veszprém), Szabó T. Attila (VE – Botanika Tanszék, Veszprém), Szinétár Csaba (BDF, Szombathely), Takács Béla (Tömörd), akik a terepbejárások során elkísérték, vagy más módon segítették munkáját.

Irodalom – References

- ÁDÁM L. - MAROSI S. - SZILÁRD J. (1988): A Dunántúli-középhegység. Regionális tájféldrajz – Akadémiai Kiadó, Budapest
- BAUER N. (2000): A *Heracleum mantegazzianum* Somm. et Lev. terjedése az Északi-Bakonyban és élőhelyeinek felvételezése a Cuha-völgyben (Bakony-hegység) – kézirat, BTM Adattár.
- BAUER N. – MÉSZÁROS A. (2000): A *Viola collina* Bess. új előfordulásai és cönológiai viszonyai a Bakonyban – *Folia Musei Historico-Naturalis Bakonyiensis* 16: 75-92.
- BORBÁS V. (1900): A Balaton tavának és partmellékének növényföldrajza és edényes növényzete – A Balaton Tudományos Tanulmányozásának Eredményei II/2., Hornyánszky Ny., Budapest
- BORHIDI A. (1956): Die Steppen und Wiesen im Sandgebiet der Kleinen Ungarischen Tiefebene – *Acta Botanica* 2: 241-274.
- BOROS Á. (1937): Magyarországi hévizek felsőbbrendű növényzete – *Bot. Közlem.* 34: 86-118.
- BOROS Á. (1938): Florisztikai közlemények II. – *Botanikai Közlemények* 35: 310-320.
- BOROS Á. (1944): A *Cotinus coggygia* hazai elterjedéséhez – *Botanikai Közlemények* 41: 152.
- BOROS Á. – VAJDA L. (1957): A Bakony és a Balaton-felvidék *Sphagnum*-lápjai – *Ann. Inst. Biol. Hung. (Tihany)* 24: 283-287.
- BÖLÖNI J. – KIRÁLY G. – SZMORAD F. – TÍMÁR G. (1997): Új adatok az Északi-Bakony flórájának ismeretéhez – *Kitaibelia* 2/1: 13-19.
- BÖLÖNI J. – KIRÁLY G. (1997a): A bajuszvirág (*Epipogium aphyllum* [F. W. Schmidt] Sw.) két új előfordulása a Bakonyban – *Kitaibelia* 2/1: 20-21.
- BÖLÖNI J. – KIRÁLY G. (1997b): A Bakony florisztikai feltárásának részeredményei – *Kitaibelia* 2/2: 210-212.
- CSAPODY V. (1953): A cserkészek növénygyűjtő napjának eredményei – *Bot. Közlem.* 32: 195-197.
- CSIBY M. – TÓTH S. (1981): A Bakony-hegység természeti értékei I. Botanikai értékek – A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 16: 41-68.
- DANCZA I. (1997): A Kaukázusi medvetalp (*Heracleum mantegazzianum* Somm et Lev.) inváziója Keszthelyen – *Kitaibelia* 2/2.: 212-213.
- FEKETE G. (1964): A Bakony növénytakarója – A Bakony természettudományi kutatásainak eredményei I. Veszprém.
- FEKETE G. – MAJER A. – TALLÓS P. – VIDA G. – ZÓLYOMI B. (1961): Angaben und Bemerkungen zur Flora und zur Pflanzengeographie des Bakonygebirges. – *Ann. Hist.-Nat. Mus. Nat. Hung.* 53: 241-253.
- FEKETE G. – ZÓLYOMI B. (1966): Über die Vegetationszonen und pflanzengeographische Characteristic des Bakony-Gebirges – *Ann. Hist.-Nat. Mus. Natn. Hung.* 58: 197-205.
- GALAMBOS I. (1998): Adatok a Bakony-hegység flórájához I. – *Folia Musei Historico-Naturalis Bakonyiensis (Zirc)* 13: 55-61.
- GALAMBOS I. (2001): Adatok a Bakony-hegység flórájához II. – *Folia Musei Historico-Naturalis Bakonyiensis (Zirc)* 17. 7-20.

- GALAMBOS I. – BAUER N. – MÉSZÁROS A. (2000): A *Ranunculus nemorosus* DC újabb előfordulásai a Bakonyban – *Kitaibelia* 5/2: 335-337.
- GÁYER GY. – POLGÁR S. (1926): Az *Allium suaveolens* Jacq. magyarországi előfordulása – *Magy. Bot. Lap.* 24: 109-110.
- GOMBOCZ E. (1945): *Diaria Itinerum Pauli* Kitaibelii I-II. – Term. Tud. Múzeum kiadása, Budapest.
- JÁVORKA S. (1930): Az *Allium victorialis* L. a Bakonyban – *Magyar Botanikai Lapok* 29: 139-140.
- KEVEY B. (1999): Újabb montán reliktum a magyar flórában: *Ranunculus nemorosus* DC. – *Kitaibelia* 4: 271-272.
- KEVEY B. (2000): A *Ranunculus nemorosus* DC. társulási viszonyai Magyarországon – *Fol. Mus. Hist. Nat. Bakonyiensis* 15: 7-16.
- KOVÁCS J. A. – TAKÁCS B. (1995): A Sümeg-Tapolcai-hát és a Déli-Bakony néhány dolomitos felszínének botanikai értékei – *Kanitzia* 3: 97-124
- KOVÁCS M. (1962): *Die Moorwiesen Ungars* – Akadémiai Kiadó, Budapest.
- LÁJER K. (1997): Vázlatok a *Carex hartmanni* Cajander magyarországi elterjedéséről, cönológiai viszonyairól – *Kitaibelia* 2/1: 103-122.
- LÁJER K. (1998): Az *Aldrovanda vesiculosa* L. újabb előfordulása és egyéb adatok Magyarország flórájának ismeretéhez – *Kitaibelia* 3/2: 263-274
- LENCSES G. (1996): A várpalotai Baglyas-hegy természeti értékei és növényvilága – *Bio-Gero Ökocsoport, Várpalota – Nagykanizsa*.
- MAJER A. (1962): *Erdő- és termőhelytipológiai útmutató* – Budapest.
- MAJER A. (1988): *Fenyves a Bakonyalján* – Akadémiai Kiadó, Budapest.
- MAROSI S. – SOMOGYI S. (szerk. 1990): *Magyarország kistájainak katasztere II.* – MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest
- MÉSZÁROS A. (1997): Adatok Várpalota környékének növényvilágához – *Kitaibelia* 2/1: 51-55.
- MÉSZÁROS A. – SIMON P. (2001): Adatok a Déli-Bakony flórájának ismeretéhez I. *Kitaibelia* 6 (1): 113-120.
- MOLNÁR A. – SÜLYOK J. – VIDÉKI R. (1996): A *Gladiolus palustris* Gaud előfordulása a Bakonyalján és a Tapolcai-medencében – *Kanitzia* 3:125-136.
- MOLNÁR A. – VIDÉKI R. – SÜLYOK J. (1997): Adatok a lápi békabuzogány (*Sparganium minimum* Wallroth 1840) ismeretéhez – *Kitaibelia* 2/2: 164-168.
- PILLITZ B. (1908): *Veszprém vármegye növényzete. 1. Közlemény* – Veszprém, Krausz ny.
- PILLITZ B. (1910): *Veszprém vármegye növényzete. 2. Közlemény* – Veszprém, Krausz ny.
- POLGÁR S. (1933): A bakonyi Tóbánhegy vegetációja – *Bot. Közlem.* 30: 30-47.
- POLGÁR S. (1935): A Cuha-völgy növényzeti viszonyai – *Győri Szemle* (1935): 149-160.)
- POTT R. (1995): *Die Pflanzengesellschaften Deutschlands. 2. Auflage* – Verlag Eugen Ulmer Stuttgart.
- RÉDL R. (1928): *Primula auricula* L. a Bakonyban – *Bot. Közlem.* 25: 154.
- RÉDL R. (1942): A Bakony hegység és környékének flórája – Veszprém, Egyházmegyei Ny. (Magyar flóraművek 5.)
- RÖMER F. (1860): A Bakony. Természetrajzi és régészeti vázlat – Győr (*a második kiadás alapján készült reprint kiadás: 1990, Európa Kiadó*)
- SIMON T. (2000): A magyarországi edényes flóra határozója – Tankönyvkiadó, Budapest.
- SOÓ R. (1930): Adatok a Balatonfelvidék flórájának és vegetációjának ismeretéhez II. – *Magy. Biol. Kut. Int. Munk.* 3: 169-185.
- SOÓ R. (1931): Adatok a Balatonfelvidék flórájának és vegetációjának ismeretéhez III. – *Magy. Biol. Kut. Int. Munk.* 4: 293-319.
- SOÓ R. (1964-1980): A magyar flóra és vegetáció florisztikai-növényföldrajzi kézikönyve I–VI. – Akadémiai Kiadó, Bp.
- SZODFRIDT I. – TALLÓS P. (1962): *Carex hartmanni* Cajander Magyarországon és újabb florisztikai adatok a Bakonyaljáról – *Bot. Közlem.* 49: 258-262.

- SZODFRIDT I. – TALLÓS P. (1964): A Felsőnyirádi-erdő cseres-tölgyesei – Veszprém Megyei Múz. Közlem. 2:423-433.
- SZODFRIDT I. – TALLÓS P. (1965): Újabb adatok a Dunántúl flórájához – Bot. Közlem. 52: 23-84.
- SZODFRIDT I. – TALLÓS P. (1966): A *Koeleria pyramidata* (Lam.) Domin Magyarországon – Újabb florisztikai adatok a Felsőnyirádi-erdőből – Bot. Közlem. 53: 31-33.
- SZODFRIDT I. – TALLÓS P. (1968a): A Felsőnyirádi-erdő lúp- és ligeterdei – Veszprém Megyei Múz. Közlem. 7: 193-201.
- SZODFRIDT I. – TALLÓS P. (1968b): Újabb adatok a Dunántúl flórájához. Bot. Közlem. 55: 313-314.
- SZODFRIDT I. – TALLÓS P. (1973): Vegetációtanulmányok a Felsőnyirádi-erdőben. Veszprém Megyei Múz. Közlem. 12: 221-229.
- TALLÓS P. (1954): A Pápakovácsi láprét növénytársulásai és fásítása – Erd. Kut. 4: 55-69.
- TALLÓS P. (1956): Érdekes és újabb florisztikai adatok a Bakonyból és Magyarország egyéb tájairól – Bot. Közlem. 46 (3-4): 313-314.
- TALLÓS P. (1958): Erdő- és réttípustanulmányok a Széki-erdőben – Erd. Kut. 6.: 301-350.
- TALLÓS P. (1959): Növényföldrajzi és florisztikai adatok a Dunántúlról. – Bot. Közlem. 48. (1-2): 77-80.
- VERESS M. (1999): Az Északi-Bakony fedett karsztja – A Bakony természettudományi kutatásának eredményei 23.
- ZSÁK Z. (1941): Florisztikai adatok a magyarországi növényvilág ismeretéhez – Bot. Közl. 38: 12-34.

A szerző címe (Author's address):

BAUER Norbert
Bakonyi Természettudományi Múzeum
H-8420 Zirc
Rákóczi tér 1.
E-mail: btmz@bakonymuseum.hu